

RECENZE

Jiří Hoskovec

TEORIE HYPNÓZY

Universita Karlova, Praha 1970

Hypnóza jako složitý psychologický jev stále čeká na objasnění své podstaty. Řešení tohoto problému má teoretický význam pro obecnou a sociální psychologii a praktický význam pro využívání hypnózy v terapii i v psychologickém experimentování při modelování některých psychických a psychopatologických procesů. Vydání kritického přehledu moderních teorií hypnózy je záslužným činem, tím spíše, že takový systematický podrobný přehled dosud nebyl k dispozici nejen v české, ale ani ve světové literatuře. Dr. Hoskovec je skutečně povoláním osobou k tomu, aby shrnul problematiku týkající se teorie hypnózy. Hypnózou se zabývá více než 15 let, provedl sám i ve spolupráci s dalšími psychology, psychiatry a fysiology četné dobře metodologicky promyšlené výzkumy hypnotických jevů, pracoval na jednom z nejvýznamnějších pracovišť v oboru výzkumu hypnózy v USA a s většinou osob, o jejichž teoriích píše, se osobně setkal, takže zná jejich názory nejen z literatury, ale i z živých diskusí.

Monografie vhodně třídí relevantní teorie hypnózy do pěti základních skupin a paralelně s tím rozděluje výklad do pěti kapitol: 1. fyziologické teorie, 2. obecně psychologické teorie, 3. sociálně psychologické teorie, 4. psychoanalytické teorie a 5. interdisciplinární teorie.

Autor začíná fyziologickými teoriemi. Pavlovovská teorie, jejíž autentický výklad i kritika jsou v české literatuře snadno dostupné, je v monografii shrnuta a komentována jen stručně. Dále je v první kapitole upozorněno na některé novější neurofyziologické teorie, které se snaží brát v úvahu retikulární formaci a mesodiencefalický aktivační systém. Neurofyziologický aspekt, který je zatím velmi provizorní, považuje autor perspektivně za důležitou součást komplexního výkladu hypnózy.

V kapitole o obecně psychologických teoriích je vyložena teorie Hullova, Whiteova a Barberova, dále významný teoretický příspěvek nedávno zemřelého norského autora Ase a u nás zcela neznámá teorie japonské psychologické školy, reprezentované v dané oblasti zejména G. Narusem, která přináší cenné aspekty ze zcela odlišné kulturní oblasti. V kapitole o sociálně psychologických

teoriích rozebírá autor Sarbinovu teorii hraní role a interakční teorii Haleyho. Odlišná hlediska na podstatu hypnózy přináší psychoanalytické teorie, jimž sice chybějí uspokojivé experimentální podklady, které však zobecňují četná cenná klinická pozorování. Autor podává základní výklad tvrzení starších analytiků, zejména však věnuje pozornost psychoanalytickým názorům Američanů Gilla a Brenmanové, Australana Mearese, Japonců Shibaty aj. Kapitola nazvaná interdisciplinární teorie se zaměřuje především na teorie Kubieho a Margolina, Shora a Hilgarda.

V každé kapitole jsou nejprve autenticky vyložena tvrzení zvolených autorů a pak je podáno stručné kritické zhodnocení příslušné skupiny teorií. Výběr teorií v každém okruhu je proveden velmi vhodně. Jsou preferováni autoři, kteří svá tvrzení opírají pokud možno o co nejrozsáhlejší experimentální výzkum.

Sympatie autora rukopisu jsou na straně syntetických interdisciplinárních teorií; ostatní teorie považuje za dílčí, připravující podklady pro interdisciplinární syntézu. Svě vlastní stanovisko si autor vytváří spojením 22 tezí třídimenziální teorie Shorovy a 17 tezí vývojově-interakční teorie Hilgardovy, které jsou v monografii vyloženy velmi podrobně a pečlivě. Lze je dobře sloučit v jediný celek se širokým záběrem. Přes tento široký záběr je si však autor vědom určité omezenosti a nedefinitivnosti takto vzniklé interdisciplinární teorie, která stále ještě musí vyplňovat četné mezery pomocí empiricky opodstatněné, ale zatím experimentálně nepodložené spekulace.

Dílo je na úrovni současných vědeckých poznatků, shrnuje střídavě, pečlivě, objektivně i kriticky dosavadní relevantní znalosti v dané oblasti, které autor chápe jako východisko pro další výzkum k důkladnějšímu poznání hypnózy a k jejímu praktickému využití. Práce vhodně navazuje na autorovu předchozí úspěšnou monografii *Psychologie hypnózy* S. Kratochvíl.

Karel Křišťoufek

MATEMATICKÉ STROJE

Státní nakladatelství technické literatury, Praha 1970, 198 str., 20 Kčs

Nebývá častým zvykem otiskovat v odborném tisku referáty o populárně-vědeckých publikacích. Mezi výjimky se jistě řadí Křišťoufkova kniha, která zají-